

УДК 330.534(477)

**І. Розпутенко,
С. Москаленко**

БЮДЖЕТНЕ ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Проаналізовано стан фінансування соціально-гуманітарної сфери України на прикладі галузей освіти, охорони здоров'я та культури, виявлено ключові проблеми та окреслено шляхи їх вирішення.

Ключові слова: соціогуманітарна сфера, освіта, медицина, культура, бюджетне фінансування, позабюджетні кошти, державна політика.

Україна на сучасному етапі здійснює доленосний вибір на шляху повернення до загальносвітових тенденцій розвитку, будує власну державність, реформує економічну систему країни, знаходить своє місце в світі, що невинно змінюється, і все це доводиться робити в умовах загальноцивілізаційного переходу від індустріального суспільства до нової постіндустріальної епохи, нового типу цивілізації, нового способу життя. Саме тому, на нашу думку, проблеми соціально-гуманітарного розвитку постають у ранзі першочергових для їх вирішення. В умовах здійснення значного реформування всієї гуманітарної сфери Українського суспільства, проведення адміністративної реформи в Україні, управління в галузях освіти, медицини, культури, мистецтва тощо потребує нових підходів, методів, ідей та принципів втілення їх у життя.

Головною проблемою, яку доречно дослідити, є ситуація, що виникла внаслідок болісної адаптації закладів соціально-гуманітарної сфери до нових ринкових відносин. Кризова ситуація у цих галузях значною мірою обумовлена нездатністю держави в умовах так званих економічних труднощів утримувати за бюджетні кошти на необхідному рівні фінансування соціально-культурної сфери, що була успадкована сучасною Україною ще з часу функціонування планово-державної економіки.

Проблеми нестачі бюджетних коштів, неадекватності системи управління та самих управлінських рішень й підходів новим умовам, невідповідності мережі закладів гуманітарної сфери (насамперед, освіти, охорони здоров'я, культури) сучасним реаліям – все це, безперечно, потребує виваженого та об'єктивно-зацікавленого підходу.

У науковій літературі, що видається останнім часом, проблеми, пов'язані з фінансуванням галузей соціально-гуманітарної сфери, порушуються багатьма авторами. Зокрема, В. Дем'янишин та Т. Сіташ розглядають стратегічні засади фінансування охорони здоров'я в Україні [1], В. Горин – бюджетне фінансування освіти в світлі критеріїв соціальної безпеки [2], С. Бублик – механізми бюджетного фінансування науково-технологічної діяльності [3].

Науковці, зокрема, стверджують, що “Україна є показовим прикладом здійснення гуманітарного тероризму як в ретроспективі, так і в сучасних умовах формального суверенітету, коли фінансових коштів або “бракує”, або ж вони спрямовуються на значно “ефективніші” гуманітарні програми” [4]. При цьому дослідники є одноставними щодо необхідності усунення залишкового принципу фінансування гуманітарної сфери [5].

А. Ахламов та О. Голинська акцентують на актуальності технологій бюджетування, “спрямованих на нівелювання політичної складової у місцевих фінансах, а також на підвищення прогнозованості показників бюджетної сфери” [6]. Йдеться не лише про кількісні (грошові) показники, а й про показники соціально-економічного розвитку, або показники результативності, які описують економічний та соціальний ефекти від проасигнованих бюджетних видатків.

Попри значний науковий інтерес до окресленого кола питань, існує безліч аспектів та граней цієї теми, які все ще потребують свого дослідження. Відтак ця проблематика викликає бажання висловити своє бачення даного питання з уваги на фінансово-економічні обмеження.

Тож метою статті є аналіз проблем бюджетного фінансування соціально-гуманітарної сфери України та окреслення шляхів їх вирішення.

В умовах становлення Української держави на засадах демократії та ринкових відносин змінюються і загальні підходи до галузей сфери соціально-гуманітарного розвитку. Тому для чіткішого усвідомлення цих змін, доречно розглянути зростання економічного фактору в управлінні цими процесами.

Економічне управління соціально-гуманітарною сферою означає ціленаправлений вплив на процеси господарювання в її галузях і ланках. Так, управлінські заходи щодо покращення фінансового становища організацій цієї сфери належить до господарського управління. Економічні методи націлені на активізацію економічних інтересів. Вони базуються на принципах обміну благами, взаємообумовленості зобов’язань. Економічні методи найбільш адекватні економічному виду управління, але ототожнювати їх не потрібно.

В умовах переходу до ринкових відносин умови фінансування освіти значно змінюються. Адже у сфері освіти на сьогодні функціонують недержавні заклади освіти, які не отримують бюджетних асигнувань, а державні і комунальні заклади освіти, поряд із бюджетними коштами, на покриття своїх видатків активно використовують позабюджетні джерела фінансування. Загальна середня освіта фінансується, як правило, з місцевих бюджетів.

Витрати на утримання дитячих дошкільних закладів фінансуються, здебільшого, з місцевих бюджетів, а також з власних позабюджетних фондів, що формуються з матеріальної допомоги підприємств і організацій, коштів, отриманих від надання платних послуг населенню. Частина вартості утримання дітей оплачують батьки. При цьому батьки багатодітних сімей мають пільги в оплаті: повністю або частково звільнюються від оплати, так само, як і матері-одиначки. Витрати на утримання середніх загальноосвітніх шкіл здійснюються, здебільшого з місцевих бюджетів.

Виділення коштів з бюджету на ці потреби здійснюється шляхом кошторисно-бюджетного фінансування. Тобто методом безповоротного, безвідплатного відпуску грошових коштів на утримання установ, що перебувають на повному фінансуванні з бюджету, на основі фінансових планів – кошторисів витрат.

При складанні реального кошторису певного закладу освіти потрібно визначити перспективну потребу в учнівських місцях за двома категоріями: 1 – 9 клас – де це жорстко детерміновано демографічним фактором і обов’язковістю навчання, і в 10 – 11 класах, де учні мають свободу вибору напрямку свого подальшого місця здобуття освіти.

Політика перерозподілу навантаження між державою та місцевими бюджетами в питанні фінансування освіти була первісно не узгоджена з реальними фінансовими

можливостями на місцях. Розмір фінансування всієї гуманітарної сфери в регіонах значною мірою залежить від рішень, які приймає Міністерство фінансів, але при цьому ні міністерство, ні Уряд не несуть відповідальності за зміни обсягу та якості послуг, що надаються населенню. Тому в перехідних умовах необхідно було б запровадити варіант фінансування, за яким утримання матеріально-технічної бази освіти – за рахунок місцевих бюджетів, а все інше (насамперед, заробітна плата) – за рахунок держави.

Яким би не було важким економічне становище в країні, беззаперечним є загальносвітове правило, що головне навантаження фінансування системи освіти і виховання несуть бюджети, підтримуючи абсолютну більшість навчальних закладів всіх форм власності. Звичайно, залучення позабюджетних коштів для утримання закладів освіти – справа потрібна і неминуча. Але можливості залучення їх у більшості шкіл є вкрай обмеженими. Праця учнів не може бути основою матеріально-фінансової бази школи, адже, крім всіх інших моментів, і школярам потрібно платити. І немає більш негативного впливу на виховання любові і поваги до праці, ніж безоплатна праця. Сільські школи здебільшого є невеликими, а отже дуже обмеженими є і наявні в них трудові ресурси. В період літніх канікул ця проблема ще більше загострюється. Хоча це, напевно, – єдина реальна форма поповнення власними коштами шкільного бюджету на селі. Абсолютно очевидно, що ніяка рентабельність пришкільного господарства не може забезпечити повне покриття витрат на утримання освітнього закладу.

Ще більш нереальні інші джерела надходження позабюджетних коштів, як от: оренда приміщень, проведення платних концертів, вечорів, робота гуртків, секцій тощо. Більшість закладів середньої освіти приречена існувати за рахунок бюджету, і в самому цьому факті немає нічого поганого. Підхід за принципом “школа – товаровиробник”, як пропонують деякі дослідники [7], є неправомірним. Не потрібно розглядати самофінансування як ціль. Залучення позабюджетних коштів повинно завжди залишатися на рівні реальних можливостей.

Продовжуючи тему фінансування закладів освіти, необхідно згадати ще один момент. Для стабілізації та покращення матеріального стану освіти бажаним би було ввести в державі спеціальний цільовий податок (фонд) на потреби галузі з реалізації низки товарів, крім товарів першої потреби, звільнити від податку на прибуток та ПДВ навчально-виробничу діяльність закладів освіти, тим більше, що у вже прийнятих законах ці норми закладені.

Важливим є блок питань щодо фінансування охорони здоров'я, що, відповідно до чинного законодавства, здійснюється з бюджетів різного рівня, фондів медичного страхування, благодійних фондів та будь-яких інших джерел, не заборонених законодавством.

Фінансування охорони здоров'я державою здійснюється кошторисно-бюджетним методом. За функціональною структурою ці видатки поділяються на такі підрозділи: фінансування лікарень широкого профілю; видатки спеціалізованих медичних закладів; асигнування на поліклініки, амбулаторії, спеціалізовані поліклініки, фельдшерсько-акушерські пункти; видатки на загальні і спеціалізовані стоматологічні поліклініки; утримання санітарно-епідеміологічної служби, закупівлю та виготовлення медичного обладнання, інструментів, протезів, іншої продукції, що використовується у медичній практиці [8].

Фінансування діяльності державних та комунальних медичних закладів проводиться за рахунок асигнувань з Державного бюджету та місцевих бюджетів. Його

обсяг на утримання лікарень визначається за економічними нормами та нормативами, виходячи з чисельності розгорнутих ліжок за профілями захворювань (терапевтичних, хірургічних, онкології, гінекології тощо). За цими нормативами визначається необхідна кількість лікарів, середнього та молодшого обслуговуючого персоналу, фонди заробітної плати, витрати на медикаменти і на харчування.

На сьогодні стан здоров'я населення України є вкрай важким. Причинами ж цього є як фактори соціально-економічного розвитку, так і негативна загальна демографічна ситуація [9]. Що, своєю чергою, підсилюються недоліками та негараздами в роботі закладів охорони здоров'я. Головним же серед них є неадекватність коштів, що направляються на потреби галузі, існуючій в них нагальній потребі.

Є два основні варіанти забезпечення необхідними коштами охорони здоров'я: непряме та пряме фінансування.

При непрямому фінансуванні медичні заклади отримують кошти:

- від уряду, центральних та місцевих органів влади;
- за рахунок обов'язкового страхування, яке може бути державне, приватне, комерційне, некомерційне;
- за рахунок добровільного страхування: державного, приватного, комерційного, некомерційного;
- благодійництва.

Пряме фінансування – це оплата медичних послуг у закладах охорони здоров'я безпосередньо самими споживачами цих послуг (тобто хворими, звичайно, за винятком страхових внесків).

В умовах сучасної України є і пряме, і непряме фінансування. А оскільки правова (зокрема і податкова) база ще не достатньо розроблена, то закономірно, що це викликає багато питань: і правових, і економічних, і морально-етичних. Адже значна частина суспільства вважає, що державні та комунальні медичні заклади повинні надавати безоплатну допомогу людям. А сучасна тенденція до введення платних послуг в медицині фактично проблеми не вирішує. Створення приватних закладів у галузі медицини не викликає заперечення. Але щодо того, яким чином їх створювати, тривають дискусії. Прийнятним же для більшості фахівців (медиків, управлінців) і самого населення є варіант, коли приватні заклади охорони здоров'я створюватимуться не замість державних, а поряд із ними для появи конкуренції. Саме цей варіант є більш виваженим та раціональним.

Ефективність системи фінансування охорони здоров'я залежить, насамперед, від того, наскільки стабільно збираються ресурси, від рівня залучення населення (зокрема, як частки населення, що бере участь у програмах, так і обсягів внесків/відрахувань), комплексності послуг, участі соціальних партнерів та перерозподілу між ризиком і доходом.

Актуальним при цьому лишається питання страхової медицини. За підрахунками Ліги страхових організацій України, 2012 р. поліси медстрахування були у 2,2 млн українців, частка добровільного медичного страхування в системі охорони здоров'я становила 1,1%, а інвестиційний ресурс в економіці країни від цього виду страхування становив 0,5 млрд грн [10]. Зауважимо, проте, що попри нагальну потребу база для запровадження страхової медицини не підготовлена. І якщо ми просто "накладемо" страхову модель на неефективну систему охорони здоров'я, це означатиме, що залучені кошти витратили в нікуди. Як це сталося, скажімо, у Росії, де на старі рейки "поставили" новий закон про

обов'язкове медичне страхування, і він не призвів до підвищення ефективності системи охорони здоров'я.

Згідно із сучасними стратегіями ВООЗ, система фінансування охорони здоров'я повинна розвиватися таким чином, щоб забезпечити універсальний доступ населення до медичних послуг і нівелювати фінансові ризики при їх оплаті. На сьогодні жодна із систем охорони здоров'я будь-якої країни світу не в змозі повністю покрити видатки, сформовані за рахунок податків або страхових внесків на надання медичних послуг. Тому населення залучається до співоплати наданих послуг для забезпечення їх універсального покриття, стримування витрат і формування попиту. При цьому особливо важливо, щоб величина співплатежів за рахунок власних коштів населення не спричинила обмеження доступу до системи допомоги і сприяла забезпеченню захисту від фінансового ризику, пов'язаного з високими індивідуальними видатками на медичну допомогу.

Щодо створення Фонду медичного страхування, ми поділяємо точку зору тих фахівців, які бачать його як загальнодержавний фонд на зразок Пенсійного фонду України, при якому створено наглядову раду з представників держави (від МОЗ), професійних організацій, профспілок за участі пацієнтських організацій. Як зазначає президент Всеукраїнського лікарського товариства, голова Громадської ради МОЗ України О. Мусій, це зможе забезпечити довіру до фонду і впевненість, що узурпації влади там не відбудеться [11]. Одним із найвдаліших європейських прикладів впровадження медстрахування "з нуля" є досвід Словенії. Там створено загальнодержавний фонд, який практично повністю підконтрольний державі, при цьому враховано інтереси добровільного медстрахування та страхових компаній (100% населення застраховані в державному фонді, а 80% ще мають і добровільну страховку в приватних фондах). Це вдале поєднання приватних та державних інтересів, те, що можна взяти за зразок, вивчити і адаптувати до вітчизняних реалій.

Надзвичайно важливим є питання фінансування культури. Воно має здійснюватись на нормативній основі з бюджетів різного рівня, а також коштів підприємств, організацій і громадських об'єднань та інших джерел.

Культурні заклади державної та комунальної форми власності фінансуються кошторисно-бюджетним способом. Згідно з функціональною структурою видатків на культуру та мистецтво, до них належать витрати на: мистецтво, бібліотеки, музеї, заповідники, клуби та інші культурні заклади. Кошти на фінансування підприємств, організацій та закладів культури відпускаються за статтями відповідно до бюджетної класифікації. В її окремий розділ 201 виділені видатки на "культуру і засоби масової інформації". Перелік видатків, які включаються в окремі статті, встановлюється наказами та листами Міністерства фінансів України.

Для руху вперед у подолання кризових явищ необхідним кроком є створення в культурній сфері автономних, державно-громадських фондів, які б залучали до підтримки культури і державні, і приватні кошти.

Досвід розвинених країн свідчить про те, що державний бюджет як джерело фінансування культури є необхідною складовою. Підтримка державою культури та мистецтва має при цьому різні форми: як безпосереднє виділення коштів з бюджету, так і опосередкована підтримка, яка здійснюється, насамперед, шляхом надання пільг.

У більшості європейських країн бюджетне фінансування є однією з головних форм підтримки культури і мистецтва. До того ж, основне навантаження державних витрат на

потреби культури в європейських країнах несуть регіональні і місцеві бюджети. З центральних бюджетів фінансується приблизно 25% витрат на підтримку культурних організацій загальнонаціонального значення – музеїв, бібліотек, театрів і архівів. Визначення ж пріоритетних напрямів фінансування в кожній країні своє. Наприклад, найбільшою статтею витрат центрального бюджету в Австрії є виконавське мистецтво (46,6%). В Італії, Нідерландах, Швейцарії, Великобританії переважають витрати на музеї, архіви і архітектурні пам'ятники (до 44%), тоді як в Німеччині на них припадає менше за 2% всіх витрат. Водночас на “соціально-культурні заходи” в Німеччині витрачається майже 75% від видатків на культуру. Найважливішою статтею витрат у багатьох країнах є витрати на бібліотеки: у Данії – приблизно 70%, Великобританії – майже 60%, Швеції – приблизно 40% [12].

У розвинених країнах закладам культури і мистецтва надаються й пільги в оподаткуванні. До того ж, податкові пільги поширюються як на заклади культури, так і на фінансових донорів у сфері культури та мистецтва.

Державна стратегія України у сфері культури має перейти від дотаційно-розподільчої системи фінансування культури до ефективної політики “позитивної дискримінації”, зокрема введення пільг [13]. Це дасть змогу, удосконаливши правову базу, відпрацювати механізми залучення до сфери культури позабюджетних коштів.

В умовах ринкової економіки важливо при проведенні культурної політики врахувати платоспроможний попит на послуги сфери культури. Він залежить від абсолютної величини грошових доходів населення і тієї частини їх, яка залишається в нього після задоволення ним матеріальних насущних потреб. У цьому випадку еластичність платоспроможного попиту буде порівняно невеликою.

Очевидно, що в умовах сучасної України платоспроможний попит на послуги сфери культури у більшості жителів країни буде вкрай низьким, очікувати його зростання швидко не доводиться. Тому, розраховувати на це джерело отримання коштів для підтримки культурної сфери у значних обсягах було б нераціонально. При комерціалізації культури вона стає недоступною для бідних. Тому, в цій сфері має бути система безкоштовних, пільгових і платних послуг. Платні мають доповнювати, а не замінювати безплатні. Звичайно, в окремих випадках культурні установи можуть бути і прибуткові, якщо ціна на їх послуги більша за витрати (нагадаємо, що витрати на культурне обслуговування дорівнюють матеріальним затратам і оплаті праці працівників цієї сфери), якщо ж менша, то без дотацій не обійтись.

Потрібно врахувати, що особливістю сфери культури, порівняно з іншими сферами, є й те, що працюють у ній здебільшого люди з вищою і середньою спеціальною освітою. І для держави значно раціональніше підтримувати їх і забезпечувати збереження їхніх робочих місць, ніж відмовитись від такої підтримки та отримати зростання числа безробітних, що їх потім вона буде підтримувати через систему соціального забезпечення.

Підтримці державою культури просто немає альтернативи. Ми живемо у світі, що не перестає бути жорстким, і виживуть в ньому лише ті, хто зуміє відстояти у глобальному значенні свою культуру. Адже протягом століть бездержавності саме рідна культура рятувала український народ від асиміляції, духовного поневолення і занепаду. Держава має забезпечити майбутнє для української культури і це буде найкращою гарантією майбутнього для самої держави.

Висновки

Реформується економічна сфера країни, правова, політична. Не повинна залишатися осторонь цих процесів і соціально-гуманітарна складова суспільного життя. Розглядаючи стан справ в освіті, охороні здоров'я, культурі відзначено безперечну необхідність їхнього реформування. Проблеми, що є болючими для усіх українських закладів і установ гуманітарної сфери, негативно позначаються на їхній роботі в нинішніх умовах. Найбільш актуальною, що зрозуміло, є проблема недостатнього фінансування, а за нею – невідповідність управлінських та організаційних структур новим історичним та соціальним умовам.

В освіті, що є наймасовішою серед інших складових гуманітарної сфери, пропонується здійснити перехід до диференційованого навчання. Для цього необхідно створити належні фінансово-економічні підстави для розвитку різних типів навчальних закладів: академічні – ліцеї, гімназії, професійні навчальні заклади, реальні школи з відповідно різними завданнями, що будуть перед ними стояти. Важливим резервом для покращення стану справ в освіті є реформування в самій системі управління нею. Певна річ, без залучення додаткових коштів в нинішніх умовах не обійтись, і освітянські заклади мають також їх заробляти. Але, перетворення школи на виробниче підприємство неприпустимо, закріплена в Конституції України безоплатність середньої освіти є аксіомою і абсолютним правилом.

Не викликає сумнівів необхідність оновлення і галузі охорони здоров'я. Теперішній її стан не забезпечує доступу населення до високоякісних медичних послуг. Необхідно перейти на контрактну основу їх закупівлі. Одночасно здійснення реформ у бюджетній моделі фінансування охорони здоров'я України дасть змогу підготувати умови для переходу до страхової медицини. Необхідно запровадити європейську структуру системи охорони здоров'я, що макроскопічно є трьохступеневим рівнем надання медичної допомоги: сімейний лікар, територіально-діагностичний центр та лікарня-госпіталь. Пропонується змінити і управління лікувальними закладами. Очолювати їх мають директор (відповідальний за фінансово-господарські питання) і головний лікар (опікується організацією та координацією медичної допомоги).

В особливо загрозливому становищі перебуває культура. Непродуманий експеримент із передачею свого часу закладів галузі на утримання промислових та колективних сільгоспідприємств завдав їм суттєвих збитків, а в окремих випадках призвів до повної деградації і закриття. Тому, проаналізувавши стан культурної сфери нині та моделі її можливого фінансування, пропонуємо перейти до моделі взаємин культури і держави за британським зразком, коли держава надає кошти на підтримку культури, але розподіл здійснюється через недержавні інституції: асоціації закладів культури й дозвілля та районного методичного центру з культурно-освітньої роботи.

Доцільно підвищити рівень співпраці Міністерства культури України з іншими міністерствами, насамперед економічного блоку, з метою заохочення підприємництва до стратегічних інвестицій у сферу культурних індустрій.

Запропоновані зміни дадуть змогу отримати певний соціально-економічний ефект. Їхня доцільність є реальною і в фінансовому, і в суспільному аспектах. Зрозуміло, що всіх проблем вирішити не вдасться ні запровадженням таких нововведень, ні виконанням будь-якої іншої програми реформ. Але проводити зміни необхідно, часу

на зволікання немає, ресурси існуючої раніше системи відносин в гуманітарній сфері вичерпані.

Напрями подальших досліджень, на нашу думку, мають стосуватися особливостей застосування програмно-цільового методу бюджетування у галузях соціогуманітарної сфери, впорядкування програмного процесу в бюджетній сфері з тим, щоб лобістські і протекціоністські підходи, які часто домінують у програмному процесі, з часом стали другорядними, а бюджетний процес набував все більшого ступеня легітимності і прозорості, забезпечуючи ефективну участь держави в реалізації довгострокової стратегії соціально-економічного розвитку.

Література

1. Дем'янишин В. Г. Проблематика та стратегічні засади фінансування охорони здоров'я в Україні / В. Г. Дем'янишин, Т. Д. Сігаш // Фінансова система України [Текст] : зб. наук. пр. — Вип. 15. — Острог : Видавництво Національного університету “Острозька академія”, 2010. — С. 4—12.
2. Горин В. П. Бюджетне фінансування освіти в світлі критеріїв соціальної безпеки / В. П. Горин // Фінансова система України [Текст] : зб. наук. пр. — Вип. 15. — Острог : Видавництво Національного університету “Острозька академія”, 2010. — С. 248—255.
3. Бублик С. Г. Механізми бюджетного фінансування науково-технологічної діяльності / С. Г. Бублик // Економіка та держава [Текст]. — 2011. — № 5. — С. 129—131.
4. Практичні рекомендації щодо використання економічного аналізу в процесі реалізації соціально-гуманітарної політики в Україні (2005 – 2010 рр.) [Текст] : метод. реком. / І. В. Розпутенко, Л. В. Ільченко-Сюйва, О. І. Кілієвич [та ін.] ; за заг. ред. І. В. Розпутенка. — К. : НАДУ, 2009. — С. 54.
5. Раєвич Т. І. Засади гуманітарної політики незалежної України / Т. І. Раєвич, М. А. Процун // Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки [Текст]. — 2010. — Вип. 26. — С. 122.
6. Бюджетна політика та бюджетне планування в умовах прогновної невизначеності: регіональний рівень [Текст] : наук.-метод. розроб. / авт. кол. : А. Г. Ахламов, О. В. Голинська. — К. : НАДУ, 2010. — С. 38.
7. Вівчар О. Й. Значення місцевих бюджетів в аспекті фінансування освітньої галузі / О. Й. Вівчар, О. В. Дикун // Науковий вісник НЛТУ України [Електронний ресурс]. — 2011. — Вип. 21.8. — Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvnlut/21_8/352_Wiw.pdf.
8. Актуальні питання фінансового забезпечення закладів охорони здоров'я: теорія та практика [Текст] : монографія / Л. А. Ляховченко, В. Д. Долот, О. В. Поживілова [та ін.] ; за заг. ред. проф. Я. Ф. Радиша. — К. : Ком. книжково-газетне вид-во “Полісся”, 2012. — 212 с.
9. Малиш Н. А. Демографічні аспекти соціально-гуманітарного розвитку / Н. А. Малиш // Державне управління: теорія та практика [Електронний ресурс] : електрон. наук. фак. вид. — 2008. — № 2. — Режим доступу : http://www.academy.gov.ua/ej/ej8/doc_pdf/malysh.pdf.
10. В Україні страхова медицина відкладається: у влади немає грошей на реформи [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://tyzhden.ua/News/76736>.
11. Яка страхова медицина потрібна Україні? [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.vz.kiev.ua/yaka-strahova-medicina-potribna-ukra%D1%97ni>.

12. Пояснювальна записка до проекту Кодексу законів України про культуру [Електронний ресурс]. — Режим доступу : [w1.c1.rada.gov.ua/pls/.../webproc34?id...э](http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/.../webproc34?id...).
13. Нова влада: виклики модернізації [Текст]. — К. : К.І.С., 2011. — С. 242.

**I. Rozputenko,
S. Moskalenko**

**BUDGET FINANCING OF THE SOCIAL AND HUMANITARIAN FIELD
OF UKRAINE: PROBLEMS AND WAYS OF THEIR SOLVING**

The state of financing of the social and humanitarian sphere of Ukraine on the example of education, health care and culture fields is analyzed, the key problems are defined and ways of their solving are presented.

Key words: socio-humanitarian sphere, education, health, culture, budget financing, extrabudgetary resources, state policy.